

Palafrugell, parada i fonda - Bepes

Nascut a Palafrugell el 1909 i mort el 1988 a Sant Andreu de Llavaneres, Josep Martí Clarà, conegut amb com a “Bepes”, és autor d’una trentena de llibres, cedits per la família a l’Ajuntament de Palafrugell, i que es poden consultar còmodament per internet. En vida, va publicar dos reculls: *Palafrugell, parada i fonda* (1959) i *Una volta a la muralla* (1984), tots dos escrits en “palafrugellenc”, que deia ell. Llegint-los comprovem una vegada més que la literatura de Josep Pla no va sorgir del no-res. Bepes té el mateix *genius loci*, el mateix amor per la terra temperat per una ironia entre individual i compartida, entre defensiva i programàtica. Pla va viatjar, va exercir el periodisme internacional, va convertir l’escriptura en una professió. Bepes, en canvi, va viure entre Palafrugell i Barcelona i va continuar escrivint sobre els costums i les llegendes del poble. Ben mirat, però, un Pla no és més que un Bepes més viatjat i més llegit; o, si ho preferiu, un Bepes ve a ser un Pla naïf, menys tènic, menys ambiciós, però amb la mateixa base.

Les millors pàgines de *Palafrugell, parada i fonda* són les dedicades a l’ofici de taper, que Bepes exalta fins als límits de la mitologia i més enllà. Tal com ho explica, els tapers feien festa -a part dels diumenges- els dilluns, s’alimentaven a base de vi i pernil, llogaven algú perquè llegís en veu alta mentre ells treballaven, caçaven els millors bolets, no visitaven cap metge ni rentaven mai cap plat: “A la cuina només hi feien primers papers, com pertot” (aquí hem d’entendre que de les seves mans sorgien els arrossos més delicats). Els mestres d’aquest ofici, en definitiva, van ser els qui van cursar amb més èxit la carrera de saber viure bé. Bepes compara l’edat d’or d’aquest ofici mític amb fites com el descobriment de la impremta, de la roda o d’Amèrica. Aquest és el to del llibre: hiperbòlic i ultralocal, festiu i lleuger com una berenada a bosc.

No queda clar si la joia dels tapers es va encomanar a la vila o si va ser a la inversa. En tot cas Palafrugell, a les pàgines de Bepes, esdevé el paradís terrenal: “Bons alcaldes, jutges reverenciats, esplèndids flequers, admirables serenos, guardia-civils inactius, la felicitat, en fi”. Disposen de tres festes majors i, a falta d’erudits, tenen els millors cantaires, confiters, barbers i cuiners, que és el que compta. Al capdavall, Bepes no dubta ni un segon si ha de triar entre un savi o un que sàpiga refer un all-i-oli negat. Al seu Palafrugell qualsevol activitat culmina amb un àpat a Sant Sebastià, on no ve d’una hora.

En un altre dels textos, Bepes es pregunta per l’escaiença del terme Costa Brava per designar aquesta franja del litoral que en la majoria dels trams resulta tan poc tempestuosa: “El mot ‘Brava’ a nosaltres ens fa pensar en els braus i les seves coses, en torejadors, ‘olés’ i sang.” Per contra –i fixem-nos en la textura de la prosa-, “hi ha llocs que la Costa sembla que baixi a l’aigua fent compliments i platges i cales són dolces a tot ésser-ho. Són llocs fets expressament

perque hi faci sempre bon temps i mar degollada, per cantar-hi cançons de color de rosa i fumar-hi tabac de senyora”.

Tot i que *Palafrugell, parada i fonda* apareix –en edició molt limitada- l’any 1959, ja està amarat de nostàlgia. Més d’una vegada topem amb el ritornello “Quan Palafrugell era Palafrugell”. També les platges estan tocades per la decadència. Sobre Tamariu, per exemple, Bepes escriu: “La gent s’ha de banyar a tandes, s’hi perden criatures com a les platges americanes de renom, i a la mar li ha arribat a fallar aquell punt de sal que tenia abans”. En altres passatges del llibre, l’autor rememora el tren petit, la desapareguda sala de ball La Punxa, l’ampolla de rom que en els bars del poble anava inclosa en el preu del cafè.

L’anecdolari que aplega el llibre és considerable. Hi apareix en Met Xerraire –“el Rockefeller del congre”-, s’hi apleguen els fanàtics del peix, el fuster cantaire, els estudiants que “feien rodó” (campana), s’hi evoca el costum d’allotjar tants forasters com fos possible durant la festa major i un exvot situat a l’ermita de Sant Sebastià que tenia forma d’agulla de cosir saques i que resava “Se la empasó y la hizo”. Trobaríem fets idèntics en altres contrades pròximes, on les sobretauls, quan s’allarguen, prodiguen anècdotes similars en boca de la gent més escalivada. En canvi és la primera vegada que veig el terme *refli* per referir-se a l’àrbitre, deformació de l’anglès *referee*.

A *Palafrugell, parada i fonda*, Bepes ens permet accedir a uns personatges ja desapareguts, al sabor d’unes paraules antigues, a un humor que encara se sosté, a un temps en què no hi havia res més rellevant que “fer un sofregit, trobar rovellons i fer la manilla”. D’altres autors –empordanesos, selvatans o garrotxins, tant se val- s’hi refereixen amb un estil menys agradós, ja que no tothom sap conciliar tan bé la tradició col·lectiva i la gràcia personal. En canvi en els poemes que Bepes intercala amb les proses la rima el duu a llocs comuns, a un costumisme de segona mà, hereu de mirades menys memorables.

El poble natal de Bepes deu ser dels més petits que disposen d’un llibre dedicat a la gent de lletra que n’ha sorgit. Em refereixo a *Escriptors a Palafrugell*, de Xavier Xargay, que estableix la singularitat dels indrets on s’explotava l’alzina surera. Al capdavant, potser no és casual que tant el Palafrugell de Pla com el sant Feliu de Guíxols de Gaziel fossin centres tapers –com taper era Bepes, i dels més que treballaven més finament el suro, que en palafrugellenc s’anomenaven *treffins*, del francès “très fin”-, al voltant dels quals es va crear una economia i, doncs, una cultura peculiar.

Tal com assenyala Xavier Xargay, al llarg del segle XIX Palafrugell va triplicar el nombre d’habitants, disposava d’enllumenat elèctric, del tramvia que enllaçava Flaçà i Palamós. S’hi podia assistir a vetllades literàries i musicals en els casinos, a sessions de cinema ambulant, a la biblioteca del Centre Fraternal. No era estrany sentir-hi a parlar el francès, com no eren estranys els viatges a Barcelona i Madrid, la premsa estrangera i les últimes novetats editorials (era costum que als obrers tapers se’ls llegís en veu alta el diari mentre treballaven). En aquell

ambient floria la premsa local, les tertúlies polítiques i culturals, el caldo de cultiu que necessita un escriptor. No oblidem que va ser a Palafrugell on es va editar per primera vegada el *Josafat* de Prudenci Bertrana. La “Suro Connection” que esmenta Xargay no admet discussió.

El text que l’Ajuntament de Palafrugell posa a disposició dels internautes és encapçalat per una dedicatòria de l’autor que condensa tota una manera de veure el món: “A l’amic Josep Martinell, que tan bé ha fet quedar Palafrugell tant de dia com de nit.”